

Volume 7/1 March 2019

p. 279/293

INVESTIGATION OF APPROACHES IN CHILDREN'S BOOKS

Çocuk Kitaplarındaki Yaklaşımların İncelenmesi

Firdevs GÜNEŞ¹

Arzu ÇEVİK²

Abstract

Children's books have a long, rich history. Previously, them phasisin children's boks was placed upon literaryand moral understanding. After the 19th century, them phasis shifted towards the developmental and educational aspects. Today, on the other hand, them phasis is on the developmentof children's language, mental, social, emotional and physicalskills. Thus, the aimis for children to become effecient readers, develop themselves and acquire a positive aptitude for life long learning. Towards this end, special attention is paid to the preparation of children's books, and various approaches areused in doing this. These approaches can be divided into four groups: historical, sociological, psychological and educational. The aim of the current study was to determine the approaches adopted in children's books. To this end, ten boks were reviewed and analyzedu singde scriptive analysis. Results revealed that half of the boks were based on the behavioral education approach while the other half were based on the sociological and psychological approaches. It was observed that the approaches adopted in preparation of these boks failed to consider the temporary teaching approaches. As well, changing life conditions were not reflected in the books. It is proposed that detailed and future-oriented studies be undertaken in writing children's books. The current research is expected to contribute to the development of pre-service teachers, children's boks and educators.

Keywords: Children's books, approaches, education

Öz

Dünyamızda çocuk kitaplarının uzun ve zengin bir geçmişi vardır. Önceleri çocuk kitaplarında edebi ve ahlaki anlayışa önem veriliyordu. 19. yüzyıldan sonra bu anlayış değişmiş, yerini çocuk kitaplarının geliştirici ve eğitici yönü almıştır. Günümüzde çocukların dil, zihinsel, sosyal, duygusal ve fiziksel becerilerinin geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Böylece çocuğun iyi okuyucu olmasına, kendini geliştirmesine ve yaşam boyu öğrenmesine odaklanılmaktadır. Bu amaca ulaşmak için çocuk kitaplarının özenle hazırlanmasına çalışılmaktadır. Çocuk kitapları hazırlanırken çeşitli yaklaşımlar kullanılmaktadır. Bunlar tarihsel, sosyolojik, psikolojik ve eğitim yaklaşımı olmak üzere dört grupta toplanmaktadır. Araştırmada çocuk kitaplarında izlenen yaklaşımların saptanması amaçlanmıştır. Bu amaçla ele alınan on kitap betimsel analiz yoluyla incelenmiştir. Araştırma sonunda kitapların yarısında sosyolojik ve psikolojik yarısında ise davranışçı eğitim yaklaşımının esas alındığı ortaya çıkmıştır. Çağdaş öğretim yaklaşımları, değişen yaşam koşulları göz önüne alınarak hazırlanması gereken çocuk kitaplarındaki yaklaşımların güncel olmadığı görülmüştür. Çocuk kitaplarının yaklaşımları ile ilgili detaylı ve geleceğe yönelik

¹ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, firdevs.gunes@gmail.com

² Dr., Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, arzu021@gmail.com

çalışmaların yapılması önerilmiştir. Araştırmanın öğretmen adaylarına, çocuk kitabı yazarlarına ve eğitimcilere katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk kitapları, yaklaşımlar, eğitim

1. Giriş

Çocuğun geleceğine yön veren kitaplar arasında çocuk kitaplarının önemli bir yeri vardır. Bu kitapların amacı çocuklara okumayı sevdirmek, dil, zihinsel, sosyal, duygusal ve fiziksel becerilerini geliştirmektir. Aynı zamanda yenilikler hakkında bilgi vermek, çevreyle etkili iletişim kurmak, sosyalleşmek, toplumla bütünleşmek gibi konularda çocuklara çeşitli yararlar sağlamaktadır. Eğitici, geliştirici ve eğlendirici yönü ağır basmaktadır. Ancak çocuklara yönelik her kitabın bu özellikleri taşımadığı bilinmektedir. Bu nedenle çocuk kitaplarının hazırlanması ve seçilmesi üzerinde önemle durulmaktadır. Ülkemizde çocuk kitapları hazırlanırken Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, sorun çözme, girişimci olma, karar verme, kişisel ve sosyal değerlere önem verme gibi becerileri geliştirecek özellikte olmasına dikkat edilmektedir.

Çocuk kitabı denilince genellikle çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik yayınlanan eserler akla gelmektedir. Petite Larousse sözlüğünde çocuk kitabı, "küçük çocukluktan erinliğe kadar her yaş çocuk ve gençlere yönelik yazılan kitaplar" olarak tanımlanmaktadır (Larousse,2018). Bu kitaplar çocuklara hem bilgi vererek eğitmekte hem de çeşitli yönlerden gelişmelerine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle okul öncesi dönemden başlayarak üst sınıflara kadar her düzeye yönelik çocuk kitapları hazırlanmaktadır. Konu olarak insan yaşamının her alanına yönelmekte ve zengin bir içeriğe sahip bulunmaktadır. Bazıları tarihi, sosyolojik ve psikolojik konulara yönelmekte bazıları ise sadece eğitim ve edebiyat konularına odaklanmaktadır.

Eskiden 18. yüzyıla kadar çocuklar geleceği için çalışan yetişkinler olarak görülüyordu. Çalışarak ve öğrenerek yetişkin olacaklar deniliyordu. Bu nedenle çocuklara yönelik ayrı kitaplar hazırlanmasına gerek duyulmuyordu. Yetişkin kitapları okutuluyordu. Bu anlayış çocuk gelişim teorileri ile birlikte değişmeye başlamıştır. Jean-Jacques Rousseau, *çocukluğun ayrı bir dönem olduğu ve her çocuğa gelecekte bağımsız hareket etmeceği bir eğitim verilmesi gerektiğini* açıkladı. Ardından Johann Heinrich Pestalozzi ve çocuk hakları kurucusunun babası Janusz Korczak, *çocukların kendi gelişmelerinde sorumlu olmaları ve kendi geleceklerinin aktörü olmalarını* vurguladılar. Bu konuda eğitim çalışmalarını yapılmasını önerdiler. Bunun üzerine 19. yüzyılda Fransa'da çocuk kitabı yazarları ve yayıncılarına eğitim verilmeye, yetişkinlerden farklı olduğu dile getirilmeye başlandı. Çocuk kitaplarının okul kitapları gibi düzenli yayınlanması gerektiği açıklandı. Çocuklara yönelik Hachette yayınları gibi koleksiyon çıkarılmaya başlandı. Kitapların renkli, resimli, dili kolay ve ilgi çekici hazırlanmasına ağırlık verildi (Biselx,2014). Böylece çocuklara yönelik çok sayıda kitap yayınlandı.

Dünyamızda 19.yüzyılın sonuna doğru eğitim sorunları hızla artmıştır. Mevcut eğitim yaklaşım ve yöntemleri sorgulanmaya başlanmıştır. Eğitimciler uygulanan eğitimi eleştirerek sınıflardaki pasif ve ilgisiz öğrencilere karşı çıkmışlardır. Bu soruna çözüm olarak John Dewey (1859-1952) "Yaparak yaşayarak öğrenme" temelli bir eğitim uygulamasını önermiştir. Bu amaçla çeşitli düzeylerde deneysel okullar açılmıştır. Böylece 20. yüzyıla doğru çocuk eğitiminde yeni ve farklı bir anlayış gündem gelmiştir. Çocuklarda dil ve zekânın gelişimi konusundaki araştırmalar sonucu bu anlayış hızla yayılmıştır. Özellikle Jean Piaget'in çalışmaları öğretmen ve eğitimcileri yeni eğitim

yöntemleri arayışına yönlendirmiştir. Önceleri çocuklar davranışçı yaklaşımla öğrenirken yeni eğitim yaklaşımlarıyla keşfederek öğrenmeye ağırlık verilmiş ve " öğrenme becerilerini geliştirme" ön plana alınmıştır. Bu çalışmalar sonucu elde edilen bilgiler yeni bir kitap neslinin doğmasını sağlamıştır. Kitaplardaki çocuk eğitimi ilkeleri değişmiş, keşfederek öğrenme anlayışı temel alınmıştır. Ardından çocuktan bebeğe geçilmiş ve bebeklere yönelik çeşitli kitaplar hazırlanmıştır(BNF,2017).

Bu gelişmeler üzerine 1970'li yıllardan sonra çocuk edebiyatı önemli bir alan olmuştur. Çocuk kitapları sadece edebiyat ürünü olarak değil kültürel ve sosyal bir ürün olarak ele alınmaya başlamıştır. Ayrıca ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve kültürel yönden önemli bir eğitim aracı olarak değerlendirilmiştir. Bu eserlerin yazarları, resimcileri ve hazırlayıcılarına çeşitli ödüller verilmiştir. Çoğu üniversitenin ders programlarına çocuk kitapları dersi konulmuştur. Çocuk kitapları derslerinin içeriği, "öğretmen adaylarına bu alanı iyi öğretmek, çeşitli yaklaşımlara göre hazırlanan kitapları tanıtmak, eğitimdeki uygulamaları göstermek, kitapların eğitsel ve edebi özelliklerini ortaya çıkarmak, okul öncesi ve ilkökul öğrencileri üzerindeki etkilerini incelemek" olarak belirlenmiştir (Pouliot,2010). Bu derslerle çocuk kitapları alanında kendini geliştirmek isteyen öğretmen adaylarına yardım edilmektedir. Öğretmenlik sertifikası derslerinde örneğin Fransız (CEF) öğretmenlik sertifikası programında olduğu gibi on kredilik çocuk ve gençlik edebiyatı ile ilgili proje hazırlama dersi verilmektedir. Ayrıca bazı üniversitelerin lisans programlarında çocuk kitapları seminerleri yer almaktadır. Bu dersler Almanya, Fransa, Büyük Britanya, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Kanada, Türkiye gibi ülkelerin programlarında yer almaktadır (Nières-Chevrel,2017).

2.Yaklaşımlar

Çocuk kitapları hazırlanırken çeşitli yaklaşımlar kullanılmaktadır. Pouliot (2010) çocuk kitapları yaklaşımlarını tarihsel, sosyolojik, psikolojik ve eğitim yaklaşımı olmak üzere dört grupta ele almaktadır(Pouliot,2010). Bazı yazarlar tek bir yaklaşımı ele almakta, bazıları ise karma yaklaşımları benimsemektedir. Ancak hepsinde eğitim yaklaşımları temel olarak alınmakta, çocukların dil, zihinsel, sosyal, duygusal ve fiziksel becerilerini geliştirme amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımlar aşağıda kısaca özetlenmektedir.

2.1.Tarihsel Yaklaşım: Tarihsel yaklaşımla hazırlanan çocuk kitaplarında, zaman ve mekân olarak, dünün ve bugünün olağanüstü işleri, kişileri, olayları, yerleri, tarihte ün yapmış kişilerin yaşamları, toplumların benzerlik ve farklılıkları, toplumun değerleri, kahramanlık duyguları ele alınmaktadır. Bu süreçte bireylerin kronolojik düşünme, tarihsel kavrayış, kanıtı analiz etme, tarihsel yorumlama gibi düşünme becerilerin geliştirme hedeflenmektedir. Örneğin Charles Perrault'un Oye Anne masalları, Jean de La Fontaine'in fablları, Jules Verne, Daniel Defoe, Comtesse de Segur vb. yazılan romanlar gibi. Bu eserlerde toplumun kültürel mirası, kahramanlıklar ele alınmakta, bazı edebi antolojiler ve önemli olaylara yer verilmektedir. Tarihsel yaklaşım genel olarak geçmişin günümüze etkisini vurgulamak, tarihsel olayların çağdaş eserler üzerindeki etkilerini göstermek, bazı harika masalları, periyodikler günümüze uyarlamalar, güncel, fabllar Jean de La Fontaine'in gibi geçmişten ders vermek amacını taşımaktadır (Pouliot,2010).

2.2.Sosyolojik Yaklaşım: Bu yaklaşımla hazırlanan çocuk kitaplarının amacı öğrencilere sosyolojik olay ve durumları aktarmaya yöneliktir. Bu amaçla birey, aile, toplum, günlük yaşam, sosyal çevre, okul yaşamı, oyunlar, toplumsal düzen ve yaşam, bireyler arası dayanışma, gelenek, görenek, ahlak ve değerler, aile yapısı ve aile içi ilişkiler, köy ve kent yaşamı vb. konular ele alınmaktadır. Ayrıca toplumsal değişim ve ilerleme, ekonomik, coğrafi, yasal ve dini yönler, bireylerin toplumsal davranışları ve

bunların anlamı, birey ve gruplar arasındaki karşılıklı ilişkiler ve etkileşimler, bilimsel ve teknolojik gelişmeler gibi konulara da yer verilmektedir. Bu yaklaşımla hazırlanan kitaplar geniş bir yelpaze içermektedir.

2.3.Psikolojik Yaklaşım: Psikoloji alanında 19. yüzyılın sonuna doğru çocuklarla ilgilenme ve inceleme çalışmaları başlamıştır. Böylece çocuklar 20.yy toplumunun temel olgularından biri olmuştur. Çocuk psikolojisi konusunda yapılan araştırmalar edebi dünyada da yankı bulmuş, çocuklar hem kitaplarda hem de bazı politikaların geliştirilmesine konu olmuştur. Bilindiği gibi psikoloji, insan ve hayvan davranışları ile bunların temelinde yatan nedenleri araştıran bir bilim dalıdır. Bu nedenle çalışmaların temelinde çevre, insan ve gözlenebilir davranışlar üçgeni üzerinde durulmaktadır. Bu yaklaşımla hazırlanan çocuk kitaplarında bireyin kendini incelemesi, bir olay ya da etki karşısında hissettiklerini, içsel duygularını, aklına gelenleri dile getirmesi, insanın çevre koşullarına uyum sağlaması için çevredeki olayları anlaması, bunları kontrol altına alması, zihnin çalışması, algılama, düşünme ve öğrenme gibi konular ele alınmaktadır. Bu yaklaşımla yayınlanan eserler olarak Fransa'da, Éditions du Père Castor, La Farandole, Quebec Rekreasyon Okulu, çeşitli albümler ve yayınlanan romanlar karşımıza çıkmaktadır (Pouliot,2010).

2.4.Eğitim Yaklaşımı: Bu yaklaşım öğrencilerin çeşitli bilgi ve becerileri öğrenmesi, kendini geliştirmesi, topluma uyum sağlamasını amaçlamaktadır. Bu amaçla çocuk kitaplarında ele alınan içeriğin seçimi, basitten karmaşığa doğru verilmesi, öğrencinin düzeyine uygun olması, yazarın dilinin açık ve anlaşılır olması, seçilen konuların öğrencilerin ilgisine yönelik olması gibi özellikler üzerinde durulmaktadır. Bu anlayışla hazırlanan çocuk kitapları eğitim yaklaşımlara göre değişmektedir. Bilindiği gibi dünyamızda geçmişten bu yana uygulanan eğitim anlayışı geleneksel, davranışçı, bilişsel, yapılandırıcı eğitim yaklaşımları olarak sıralanmaktadır. Bu yaklaşımlar arasında önemli farklılıklar bulunmakta, her yaklaşım farklı uygulamaktadır. Bu durum çocuk kitaplarında da görülmektedir. Bunlar aşağıda verilmektedir.

Geleneksel Yaklaşım: Eğitim alanında kullanılan en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre eğitim, öğrencilere çeşitli bilgileri açık ve net bir şekilde aktarmadır. Geleneksel yaklaşımın temel amacı "*bilgi aktarma*"dır. Bu nedenle bilgiye ve bilgi aktarma süreçlerine ağırlık verilmektedir. Öğrencinin öğrenme çabalarını kolaylaştırmak için bilginin aşamalı olarak düzenlenmesine dikkat edilmektedir. Bu anlayışla çocuk kitapları öğrencilere çeşitli konularda bilgi aktarmaya yönelik hazırlanmaktadır.

Davranışçı Yaklaşım: Bu yaklaşıma göre eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik değişme meydana getirme sürecidir. Bu tanıma göre bireylerde davranış değişiklikleri meydana getirme, bunları kasıtlı ve istendik yani amaçlanan doğrultuda yapma, değişiklikleri bireyin kendi yaşantısıyla gerçekleştirme işlemine eğitim denilmektedir. Davranışçı yaklaşımın temel amacı "*davranış değiştirme*" dir. Bu nedenle eğitim sürecinde davranışlar, tutumlar, uyarıcılar, tepkiler, pekiştirme, tekrarlama, alışkanlık oluşturma gibi konular üzerinde durulmaktadır. Öğrencilerin davranışlarında gözle görülebilir değişiklikler meydana getirmek için çocuk kitaplarında da bu anlayışa yer verilmektedir. Kitaplarda öğrencinin tepki vermesi için çeşitli uyarıcılar verilir. Yapması gerekenler sıralanır. İyi ve kötü diye etiketleme yapılır. Doğru ve yanlış davranışlar verilir, doğru davranışlar pekiştirilir, bu "iyi bir davranış" diyerek vurgu yapılır. Öğrenme yerine şartlandırma söz konusudur. Öğrencinin taklit etmesi için iyi örnekler verilir. Bunları model alması istenir. Modeli aynen uygularsa iyi sonuç alacağı vurgulanır. Bu yaklaşımda hayvanların öğrenme biçimi insana aktarıldığından kitaplarda

hayvan hikâyelerine ağırlık verilir. Olaylar hayvanların ağzından verilir. Hayvan öğretici konuma geçer ve öğrencilere ders verir.

Bilişsel Yaklaşım: Bilişsel yaklaşıma göre eğitim, bireyin çeşitli yaşantılar yoluyla bilişsel şemalarını geliştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımda eğitim, bilginin zihinde işlenmesi anlamında ele alınmakta, öğrenci bilgiyi alan ve işleyen bir bilgisayara benzetilmektedir. Öğrenme sürecinde belleğin işlevleri ve bilgi işleme süreçleri üzerinde durulmaktadır. Zihnimizde çok sayıda şema vardır. Zihinsel şemalar bilgileri düzenleme, yerleştirme ve kullanma biçimlerini içermektedir. Bir başka ifadeyle şema zihinsel işlem ve süreçlerin düzenlendiği yerlerdir. Bu yaklaşımın temel amacı “şema geliştirme”dir. Öğrencinin zihnindeki şemaların zengin ve gelişmiş olması, aldığı bilgileri daha kolay özümlemesini sağlamaktadır. Bu anlayışla hazırlanan çocuk kitaplarında zihne ve zihinsel işlemlere vurgu yapılmaktadır.

Yapılandırıcı Yaklaşım: Bu yaklaşımda eğitim, öğrencinin bizzat kendisinin anlam oluşturduğu bir süreçtir. Öğrenme sürecinde ön bilgilerle yeni bilgiler birleştirilir, anlamlandırılır ve zihinde yapılandırılır. Bilgilerin zihinde işlenmesi ve yapılandırılması sonucunda öğrenme gerçekleşir. Öğrencilerin etkinliklerle keşfederek öğrenmeleri, dil, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmeleri öngörülür. Bu nedenle yapılandırıcı yaklaşımın temel amacı “öğrenmeyi öğrenme ve kendini geliştirme”dir. Uygulamada öğrencilere inceleme ve gözlem yaptırma, sorular sorma, meraklarını uyandırma, keşfetme, etkinliklere eşlik etme, rehberlik vb. üzerinde durulmaktadır. Yapılandırıcı yaklaşım eğitimi aktif bir çalışma olarak almakta, gerçek öğrenme durumlarına ağırlık vermekte, girişimci bir eğitimi ve proje yaklaşımını benimsemektedir. Bunun için öğrencileri bir konuyu farklı yönlerden açıklamaya, keşfetmeye ve işbirlikli öğrenmeye yönlendirmektedir. Çocuk kitaplarında da benzer uygulamalar yer almaktadır (Güneş,2014).

Görüldüğü gibi çocuk kitaplarında uzun yıllar üzerinde durulan edebi ve ahlaki yaklaşım 19. yüzyıla doğru değişmiş, yerini çocuk kitaplarının geliştirici ve eğitici yönü almıştır. Günümüzde çocukların sosyal-duygusal, yaratıcılık, kültür ve kimlik yönden ihtiyaçları temel alınmakta, dil, zihinsel, sosyal, duygusal ve fiziksel becerilerinin geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Böylece çocuğun iyi okuyucu olmasına, kendini geliştirmesine ve yaşam boyu öğrenmesine odaklanılmaktadır (MEDPE,2017). Bu amaca ulaşmak için çocuk kitaplarının özenle hazırlanması gerekmektedir. Bu çalışmada son yıllarda hazırlanan çocuk kitaplarında belirli bir yaklaşım izlenmekte midir? Hangi yaklaşımlara daha fazla ağırlık verilmektedir? Bu durum yerli ve yabancı çocuk kitaplarına göre değişmekte midir? gibi sorulara cevap aranmıştır. Araştırmanın öğretmen adaylarına, çocuk kitabı yazarlarına ve eğitimcilere katkı sağlaması beklenmektedir.

3.Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın desenine, örneklemine, veri toplama sürecine ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler verilmektedir.

3.1.Araştırmanın Modeli: Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinde doküman incelemesine göre desenlenmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2002). Bu bağlamda, farklı zamanlarda yazılan ancak günümüzde çocukların okumayı tercih ettikleri çocuk kitaplarının yaklaşımları tespit edilmesi

hedeflenmiştir. Belirlenen bu yaklaşımların yorumlanması amaçlanmıştır. Bu amaca en uygun araştırma yönteminin nitel araştırma yöntemi olduğuna karar verilmiştir. Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır.

3.2.Örneklem: Ülkemizde çok sayıda çocuk kitabı yayınlayan yayınevi bulunmaktadır. Bunların hepsine ve kitapların tamamına ulaşamayacağı göz önüne alınarak örneklem belirleme yoluna gidilmiştir. Nitel araştırmalar için **ölçüt örneklem** tercih edilmiştir. Araştırmacılar tarafından internet üzerinden bütün yayınevlerine yönelik en çok kitap satışı yaptığı düşünülen iki sitenin arama motorunda “en çok satış yapan” ve “6-10 yaş” kriterleri “ölçüt” olarak belirlenmiştir. Sıralamada ilk yirmi beş listelenerek her iki sitede de ortak olan on çocuk kitabı seçilmiş ve bu kitapların herhangi bir çocuk edebiyatı yaklaşımını esas alıp almadığı değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Örneklemde yaş grubu itibarıyla sayfa sayısı, resim dağılımı gibi farklı özellikler içeren kitaplar bulunmaktadır. Yaş grubu okumaya başlama ve uzun bir metni okur hale gelme sürecini kapsamaktadır. Bu dönemde tercih edilen kitaplar satış sayıları bakımından daha fazla çocuğa ulaştığı düşünüldükçe incelenmeye uygun bulunmuştur. Araştırmada örnek alınan çocuk kitapları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Kitap Listesi

Kitap	Yazar	Yayınevi
Küçük Prens	Antoine de Saint-Exupery	Can Çocuk Yayınları
Ay'ı Kim Çaldı?	Helen Stratton Would	Yapı Kredi Yayınları
Mutlu Su Ayyığı	Richard Edwards	İş Bankası Kültür Yayınları
Üç Kedi Bir Dilek	Sara Şahinkanat	Yapı Kredi Yayınları
Charlie'nin Çikolata Fabrikası	Roald Dahl	Can Çocuk Yayınları
Küçük Kara Balık	Samed Behrengi	Can Çocuk Yayınları
Uçurtmam Bulut Şimdi	Sevim Ak	Can Çocuk Yayınları
Moby Dick	Hermon Melville	İş Bankası Kültür Yayınları
Tom Sawyer	Mark Twain	İş Bankası Kültür Yayınları
Vapurları Seven Çocuk	Behiç Ak	Günüşiği Kitaplığı

3.3.Verilerin Analizi ve Yorumlanması: Araştırmada örnekleme alınan kitapların hangi çocuk kitabı yaklaşımını temel aldıkları analiz edilmiştir. Bu amaçla ele alınan on kitap **betimsel analiz** yoluyla incelenmiştir. Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşir. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma aşamasında araştırmanın çerçevesini “yaklaşım” olarak belirlenmiştir. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi kitaplarda “yaklaşımına uygun örnekler” çıkarılmıştır. Bu örnekler ve genel olarak incelenen kitabın yapısı doğrultusunda elenerek üçüncü aşama olan bulguların tanımlanması aşaması gerçekleştirilmiştir. Kitapların çocukta yaratmak istediği düşünce biçimi ya da kitabın ilettiği ana fikir doğrultusunda dördüncü aşama olan bulguların yorumlanması aşamasına geçilmiş ve kitaplar genel olarak bir yaklaşım içerisinde değerlendirilmiştir.

4.Bulgular ve Yorum

Çocuk kitapları yaklaşımları konusunda incelenen 10 kitaba ilişkin bulgular aşağıda sırasıyla verilmektedir.

4.1.Araştırmada İncelenen Kitaplar: Araştırmada 6-10 yaş grubuna uygun olarak belirlenen kitaplardan 7'si çeviri kitap iken 3'ü ana dilde yazılmış kitap olduğu belirlenmiştir. Kitapların 3'ü klasikleşmiş olan eserlerden oluşurken 7'si güncel çocuk kitabı kategorisinde değerlendirilebilir. Kitaplar 4 farklı yayınevinde toplandığı

görülmektedir. En çok okunan ve önemli sayıda basılan çocuk kitaplarının özellikleri aşağıda Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Yayınevine göre dağılım

Can Çocuk Yayınları	4
Yapı Kredi Yayınları	2
İş Bankası Kültür Yayınları	3
Günüşiği Kitaplığı	1

Kitapların bir diğer özelliği de hangi kültüre ait oldukları ve çocuğun eğitimine hangi oranda katkı sağladıklarıdır. Arama kriterleri göz önüne alınarak yapılan değerlendirmede çocuğun öğrenmelerini destekleyen çok edebiyatı ürünlerinin üç tanesi ana dilinde yazılmış olduğu görülmüştür. Yakından uzağa ilkesi düşünüldüğünde önce yakın çevresinin varlığı önem taşımaktadır. Aynı zamanda evrensel değerlerin göz önüne alınması gerekmektedir. Bu açıdan kitapların dil özellikleri dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Bunlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Kitapların hazırlanması

Çeviri Kitaplar	Çeviri Olmayan Kitaplar
Mutlu Su Aygırı	Vapurları Seven Çocuk
Küçük Prens	Uçurtmam Bulut Şimdi
Moby Dick	Üç Kedi Bir Dilek
Küçük Kara Balık	
Charlie’nin Çikolata Fabrikası	
Tom Sawyer	
Ay’ı Kim Çaldı?	

Kitapların bir diğer özelliği de zamanlar arası bağ kurmalarıdır. Bazı çocuk metinleri yüzyıllar boyunca çocuk eğitiminde kullanılmaya devam etmiştir. Bu açıdan kitabın kalıcılığı da göz önüne alınmıştır. Çağdaş yaklaşımla yazılan kitaplardaki yaklaşım ile geleneksel dönemin günümüze bıraktığı eserlerin yaklaşımı arasında farklılık olup olmadığı da dikkate alınmıştır. Arama kriterleri göz önüne alınarak yapılan değerlendirmede klasikleşmiş üç eserin zamanını aşarak okunmaya devam ettiği görülürken 7 kitabın günümüzde yazıldığı görülmektedir. Yazıldığı dönemleri de göz önüne alınarak yaklaşımları değerlendirilmiştir. Tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4. Kitapların Yayımlanma Dönemi

Klasik Eserler	Güncel Eserler
Tom Sawyer	Mutlu Su Aygırı
Küçük Prens	Vapurları Seven Çocuk
Moby Dick	Uçurtmam Bulut Şimdi
	Üç Kedi Bir Dilek
	Küçük Kara Balık
	Charlie’nin Çikolata Fabrikası
	Ay’ı Kim Çaldı?

4.2.Araştırmada İncelenen Kitapların Yaklaşımları: İncelenen kitaplara ilişkin bulgular Vapurları Seven Çocuk, Ay’ı Kim Çaldı?, Mutlu Su Aygırı, Üç Kedi Bir Dilek, Küçük Kara Balık, Küçük Prens, Charlie’nin Çikolata Fabrikası, Uçurtmam Bulut Şimdi, Moby Dick ve Tom Sawyer olarak aşağıda sıralanmıştır.

1.Behiç Ak tarafından kaleme alınan “*Vapurları Seven Çocuk*” adlı kitap, Gün Işıği Kitaplığı tarafından yayımlanmış olup otuz altı baskı yapan kitabın 2009 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap doksan dört sayfa, on dokuz bölümden oluşmaktadır. Yazarı tarafından resimlenen kitapta konuların anlatıldığı otuz resim bulunmaktadır. Hikâye türündedir. Başkahramanı Fırat adlı bir çocuktur. Kitapta Fırat’ın annesi Aysel Hanım, kardeşi Emre, komşu Meliha Hanım, Hayati Bey, Yunus Beyve Tebeşir (evin kedisi) kahramanlar arasında yer almaktadır. Olay örgüsü ise tatilde balon satarak para kazanan Fırat’ın yaşadığı mahallede gerçekleşen olayları konu almaktadır. Ana fikri doğayı korumak olan kitapta mahallede yaşanan sosyal değişimlerin yarattığı rahatsızlık ve buna karşın bir geriye dönüş isteği samimi bir dille kaleme alınmaktadır. Bu ana fikri destekleyen okurların çıkarım yapabilecekleri yardımcı fikirler de ana fikri desteklemektedir. “*Meliha Hanım mahalledeki komşularını bazen evine davet eder, onlara piyano ve ud çalar, hep birlikte şarkılar söylerlerdi*” (s. 19). “*Bazen bu keyifli sohbetlere, yaluyı yalayarak geçen minik Boğaz vapurunun kaptanı Yunus Bey de katılırdı. Başını yalının penceresinden içeriye sarkıtıp fıkralar anlatır, denizde olup bitenle ilgili haberler verirdi. Gece mutlaka, Aysel Hanım’ın oracıkta uydurduğu bir masalı anlatmasıyla noktalanırdı. Olağanüstü bir masal anlatıcısıydı Fırat’ın annesi Aysel Hanım*” (s.20) Metnin başında mutlu, bir arada yaşamaktan keyif alan bir mahalle örneği görülürken mahallenin dağılma sürecine girmesi ile yaşanan değişimin mahallelinin rahatsızlıkları konu alınmaktadır.

“*Gel zaman bazı söylentiler dolaşmaya başladı. Yaluyı yıkıp yerine gökdelen dikeceklermiş*” (s.39). Mahalle yaşamının önemi ve birliktelik konu alınırken değişikliği isteyenler söylentiler üzerinden verilmektedir. “*...evi yıkmak isteyenler onu değersizleştirmeye çalışıyorlar*” (s.51). Değerlerin korunmasına yönelik tepkinin oluşmasını sağlamak amacıyla verilen bir fikir yapısı bulunmaktadır. “*Bu çağda böyle bir iskele! Pes doğrusu! On dokuzuncu yüzyıldan yirmi birinci yüzyıla geçemedik*” (s. 53). Toplumun arzuladığı çağdaş yaşamın olumsuzlukları, mahalle kültürünün kaybolması, yaşam tarzının değişmesiyle yaşanan olumsuzluklar verilmektedir.

“*Kısa sürede meydan arabalardan geçilmez oldu... Zavallı mahalleli çocuklar Pazar günleri oynayacak yer bulamıyorlardı artık. Meydanda akordeon, mandolin çalıp eğlenmek imkânsızdı. Çocukların ip atlaması, elim sende, saklambaç, uzuneşek, seksek gibi oyunlar oynaması bir hayal olmuştu. İnsanlar otomobillerin izin verdiği dar alanlar içinde hareket edebiliyorlardı ancak*” (s. 55). Bakış açısı oluşturmak açısından eleştirilere yer verilmiş olması önem taşımaktadır. Eleştirel düşünüş biçiminin gelişmesi kahramanın sorgulaması ile okura kazandırılabilceği düşünülmektedir.

Mahalle değişirken değerleri de bir bir yok olmaktadır. Bu değişimden mahallenin önemli değeri olan vapur da hurdaya ayrılarak etkilenmektedir. Hurdaya ayrılan vapurun yokluğuna alışamayan Fırat parçalarını topladığı vapuru evin için bir araya getirmeye başlamıştır. Bu çalışma sonunda salonun ortasında yeniden inşa edilmiş küçük bir vapur durmaktadır. Bu durum kahramanın üretebildiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan okurda üretme duygusu uyandıracığı düşünülmektedir. Kahraman çözüm üretebilen bir birey olarak okura aktarılmaktadır. “*Aysel Hanım, Fırat’ın kendi kendine yeten bir çocuk olduğunu biliyordu. Bu yüzden gözü arkada kalmazdı. Üstelik aklına koyduğunu yapan inatçı bir çocuktü*” (s. 76). Fırat’ın başarıma isteği ve ailesinin ona güvenmesi ile okuyucunun yapacağı çıkarım önemlidir.

Bu durum kahramanın vapuru dışarıya taşımak için uygun yol aramasına sebep olmuştur. Bu yol kitabın sonunda verilmektedir. Ailesi tatilden döndüğünde Meliha Hanım yalısına dönecek ve mahalle eski havasına kavuşacaktır. Ancak Emre’nin

aklındaki soru çocukların da sorduğu olarak merak edilmektedir. Başkahraman Fırat bütün parçaları ayırmış ve her birine bir numara vermek suretiyle parçaları dışarıda tekrar birleştirmiştir. Çok sevdiği eski vapurun minik halini yapabilmek için mekanik uğraş ve hurdadan topladığı parçaları bir araya getirmesi ile gerçekleşmiştir. Evin kedisi Tebeşir'in ilham kaynağı olması "*Pijamasının cebinden küçük bir tebeşir parçası çıkararak Emre'ye gösterdi. İşte bu, dedi*" (s. 93). Bir yapının parçalarının numaralandırılması, tekrar bir araya getirilmesi için yeterli olduğu düşüncesi, planlamanın önemli olması fikrini de aşmaktadır. Kitapta "**sosyolojik**" ve "**yapılandırıcı**" eğitim yaklaşımını benimsendiği görülmektedir.

2.Helen-Stratton Would tarafından kaleme alınan "*Ayı Kim Çaldı?*" adlı kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmış olup on dokuz baskı yapan kitabın 2018 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap otuz altı sayfadan oluşmaktadır. Kitapta konuların anlatıldığı on dokuz resim bulunmaktadır. Başkahramanı Berk adlı bir çocuktur. Berk doğal olaylara ve gökyüzüne duyarlı bir çocuktur. Yatağına gökyüzünde ayı seyretmeyi sevmektedir. Bir akşam ayın yerinde olmayışıyla hayal kırıklığı yaşar ve yatağından çıkarak aynı soruyu, Kirpi'ye, Tilki'ye, Porsuk'a, Köstebek'e ve Baykuş'a sorar. Baykuş'a kadar kimse görmediğini ifade eder ve Baykuş, bulutların ardına saklandığını yarın gece çıkacağını söyler. Kahraman ertesi gece Ay'ı yerinde görür ve mutlu olur. Gece rüyasında kendisini astronot olarak görür. Ana fikri, hayal kurmanın hayatı güzelleştireceği fikridir. Kitapta "**sosyolojik**" ve "**davranışçı**" eğitim yaklaşımının ele alındığı görülmektedir.

3.Richard Edwrads ve Carol Liddiment tarafından kaleme alınan "*Mutlu Su Aygırı*" adlı kitap Türkiye İş Bankası Yayınları tarafından yayımlanmış olup on altı baskı yapan kitabın 2018 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap otuz bir sayfadan oluşmaktadır. Kitapta konuların anlatıldığı sayfaların tamamında resim bulunmaktadır. Başkahramanı Küçük Suaygırı adlı bir suaygırı imiş. Halinde mutsuz suaygırı, ona Küçük Suaygırı denmesinden mutsuz başka hayvanlar olmaya çalışıyormuş. Önce maymun olmak istemiş, "*Suaygırı olmak istemiyorum. Yo yo yo! Zebra ya da bufalo lo lo lo. Ağaçta şarkı söyleyen bir maymun. Suaygırı yerine maymun olsam*" şarkısı ile maymun olmaya çabalamış, maymun gibi dallara tırmanmış ve yere düşmüş. Aynı şarkıyla kartal gibi uçmaya kalkışmış, yine düşmüş. Aynı şarkıyla kuyruksüren olmaya kalkışmış ve toprağı kazamayınca ondan da vazgeçmiş. Derken su kenarında minik bir keçiye timsahın yemeği olmaktan kurtarınca önemli olduğunu hissetmiş. Keçi ona "*Suaygırı olduğun için o kadar şanslısın ki, timsahları bile korkutabilirsin. Ah keşke ben suaygırı olsaydım. Senin gibi büyük ve cesur olsaydım*" demiş. Artık suaygırı olarak mutluymuş. Kitapta "**psikolojik**" ve "**davranışçı**" yaklaşım öne çıkmaktadır.

4.Sara Şahinkanat tarafından kaleme alınan "*Üç Kedi Bir Dilek*" adlı kitap Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmış olup yirmi iki baskı yapan kitabın 2018 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap yirmi beş sayfadan oluşmaktadır. Kitabın bütün sayfalarında resim bulunmaktadır. Kitapta kahramanlar Piti, Pati, Pus adlı üç dost kedidir. Bu üç kedi bir gece yan yana uzanmış gökyüzünü izlerken içlerinden Pus, "*Biliyor musunuz, kayan bir yıldız gören çok şanslıymış, çünkü mutlaka gerçekleştirmiş dileği.*" cümlesi ile olay başlamaktadır. İçlerinden Pati, dilek tutabilmek için yıldız kaymasını beklemeye başlar. Diğer iki kedi onu bu durumdan kurtarmak için bir plan yaparlar ve leyleğin kömüre bulanmış halini Pus gökyüzünde tutar ve Pati de onun gözüne fener tutar, bu hareketliliği yıldız kayması sanan Piti, dostluklarının bozulmamasını dilemiştir. Üç kedi mutlu yeniden uzanmışken günlerdir uyumayan Piti uyuşakılır ve arkadaşları bir yıldızın kaydığını görür ve Piti'nin dileğinin gerçekleşmesini dilemişlerdir. Dostluğun önemi konu alınan kitapta kahramanların birbirine duyduğu sevgi anlatılmıştır. Kitapta "**psikolojik**" ve "**geleneksel**" yaklaşım benimsenmiştir.

5.Samed Behrengi tarafından kaleme alınan “*Küçük Kara Balık*” adlı kitap Can Çocuk Yayınları tarafından yayımlanmış olup kırk dokuz baskı yapan kitabın 2018 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap elli üç sayfadan oluşmaktadır. Kitabın bütün sayfalarında yirmi beş farklı çizgi resim bulunmaktadır. Başkahramanı Küçük Kara Balık’tır. Denizin dibinde yaşlı balığın torunlarına anlattığı masalın kahramanıdır. “...annesinin bıraktığı on bin yumurtadan yalnızca o hayatta kalmış” (s. 10). Bu balık ay ışığının evlerine yansımaları istemektedir. Diğer balıklardan ayrılan özellikleri ile kahraman olmuştur. “...ben aylardır derenin nerede sonlandığını düşünüyorum ama bir türlü anlayabilmiş değilim. Dün geceden beri de gözümde uyku girmedi, hep düşündüm durdum. Sonunda karar verdim, kendim gidip derenin sonunu bulacağım. Başka yerlerde ne var, bilmek istiyorum” (s. 12). Araştırmacı yönü olan, sorgulayan bir kahraman Küçük Kara Balık. “... sonra da yaşlanıp ölüp gitmek mi yoksa bu dünyada başka türlü yaşamak da mümkün mü?” (s.13). Bu sorgulama Küçük Kara Balık’ın dışlanmasına sebep olmuştur. “En azından bu suyun buraya nereden geldiğini, nereye gittiğini ve suyun dışında neler olduğunu düşünmeniz gerek” (s. 22). Sorgulama becerisi kazandırma bakımından önemlidir. “Bu ömürlerden yüz kez de yaşasan yine cahil ve zavallı bir kurbağadan başka bir şey değilsin!” (s.24). “Ben ne kötümserim ne de korkak. Ben gözümle gördüğümü aklımla anladığımı söylüyorum o kadar”(s.25). “Onlar birlik olmuşlar ya, balıkçı ağını suya atınca ağa giriyor ve ağı kendileriyle birlikte çekip denizin dibine sürüklüyorlar”(s.30) “Bu ömürlerden yüz kez de yaşasan yine cahil ve zavallı bir kurbağadan bir şey değilsin” (s. 24). Eleştirel bir kahramanın olması dünyayı keşfe çıkması ve öğrenmeye merakı ile dikkati çekmesi bakımından kitabın “**sosyolojik**” ve “**yapılandırıcı**” eğitim yaklaşımını ele aldığı görülmektedir.

6.Antonie de Saint-Exupery tarafından kaleme alınan “*Küçük Prens*” adlı kitap Can Çocuk Yayınları tarafından yayımlanmış olup toplamda 335.500 baskı yapan kitabın 2015 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap yüz on iki sayfadan oluşmaktadır. Herkes tarafından okunan Küçük Prens bir çocuğun dünyayı anlatan felsefi bir hikâyesidir. Bir kum çölünde pilotun küçük bir prens ile karşılaşması ve onun gezdiği gezegenlerde karşılaştığı hükmedici, sahip, sorumluluk, boşvermişlik gibi duyguların temsilcileri ve dünyaya gelişle birlikte dünya düzenini eleştiren bir kahraman olarak kurgulanmıştır. Dünyada tilki, Büyüklerin yaratıcılıklarını kaybettiklerini eleştiren,büyüklerin bakış açısıyla hayalinden kopan, kendi yaptıklarının esiri olan insanı eleştirmektedir. “Kendini yargulamak başkalarını yargulamaktan daha güçtür. Kendini yargulamayı başarabilirsen gerçek bir bilgesin demektir (...) İnsanların arasında da yalnızdır insan (...) İnsan ancak yüreğiyle baktığı zaman gerçeği görebilir. Gerçeğin mayası gözle görülmez”. Felsefi yaklaşımı olması, eleştirel düşünmeye yönlendirmesi açısından kitapta “**psikolojik**” ve “**bilişsel**” yaklaşımın ele alındığı görülmektedir.

7.Roald Dalh tarafından kaleme alınan “*Charlie’nin Çikolata Fabrikası*” adlı kitap Can Çocuk Yayınları tarafından yayımlanmış olup toplamda altmış iki baskı yapan kitabın 2016 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap iki yüz sekiz sayfadan oluşmaktadır. Kitabın başkahramanı Charlie adlı bir çocuktur. Aile büyükleri ile birlikte fakirlikle mücadele altı kişilik bir ailedir. Birbirlerine sevgiyle bağlı olan ailenin en büyük isteği Charlie’nin mutlu olmasıdır. Willy Wonka adlı bir çikolata fabrikası sahibi herkesten gizlediği ütopyik bir yapıya sahip fabrikanın gezilmesi için içinde bilet olan beş çikolatayı piyasaya sürer. Bulan beş çocuk fabrikayı gezme şansı yakalayacaktır. Bu beş çocuktan biri ancak iki çikolata yiyen Charlie olur. Fabrikayı gezerken bir dizi sınava tutulan çocuklardan kıskançlığına, hırsına yenilmeyen akıllıca sorular soran, kanaatkâr Charlie fabrikanın sahibi olmuştur. Bu içeriği ile kitap “**psikolojik**” ve “**davranışçı**” bir yaklaşım sergilemektedir.

8. Sevim Ak tarafından kaleme alınan “Uçurtmam Bulut Şimdi” adlı kitap Can Çocuk Yayınları tarafından yayımlanmış olup toplamda kırk baskı yapan kitabın 2018 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap seksen beş sayfadan oluşmaktadır. 14 farklı çocuk hikâyesinden oluşan kitapta her hikâyeye için bir resim bulunmaktadır. Görsel açıdan zengin ve metinlerin tamamında seçilen çocuk kahramanların başına gelen günlük olaylar anlatılmaktadır. Olaylarda genel olarak çocuğun öğrenme sürecinde yaşadığı kazalar, anne baba iletişimi ile karşılaştıkları tepkiler konu alınmaktadır. Bu bakımdan eğitici özellikleri taşıdığı söylenebilir. Ailesinin ayakkabı alması üzerine iki arkadaşın okudukları kitapları satarak yeni kitap alma girişiminde bulunmaları, çeşitli yollar denemeleri ve sonunda zarar etseler de öğrendikleri önem taşımaktadır. “Kitap satışından elimize geçen parayı saydık. Tam 10 liraydı. Oysa ikramiye olacak verdiğimiz top 12 liraydı. Bir yerde ufak bir yanlışlık yapmış olmalıydık” (s. 19). Yaşayarak öğrenmeyi vurgulayan bir başka hikâyede ise otun dileği gerçekleştirmediğini öğrenme sürecinde kahramanın tecrübesi paylaşılmaktadır: “Pisipisiotunun bir şeyleri gerçekten çoğaldığını deneyimle doğrulamıştım” (s. 28). “Bir Buluş” adlı hikâyede hava kirliliğini önlemek için bir çaba harcayan ve icadını deneyen bir çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. “Öğretmen en önemli hava kirliliğini bacalardan çıkan dumanının isinin oluşturduğunu söyledi. Ben de düşündüm, taşındım, bu sistemi kurdum. Her bacaya bu alet takılırsa hava kirliliği diye bir şey kalmayacak” (s. 39). Her ne kadar hikâyenin sonunda başarısızlık görülse de bir icat bulma çabası, doğayı koruma amacı aşılama konusunda oldukça önemlidir. Kitabın “sosyolojik” ve “yapılandırıcı” yaklaşımı benimsediği söylemek mümkündür.

9. Herman Melville tarafından kaleme alınan “Moby Dick” adlı kitap Türkiye İş Bankası Yayınları tarafından yayımlanmış olup ikinci baskı yapan kitabın 2018 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap seksen altı sayfadan oluşmaktadır. Kitapta hiç resim bulunmamaktadır. Orijinalinden kısaltılmış metin olan Moby Dick, İsmail adlı bir tayfanın balina avına çıkan bir gemide yer alması ile seyahatte başına gelenleri konu almaktadır. Moby Dick adlı beyaz bir balınaya avlamaya çalışan ve bu balına yüzünden bacağına kaybetmenin öfkesini yaşayan kaptanın hırsı ile avlayamadan geminin batmasıyla son bulmaktadır. “Foliolara örnek olarak ispermeçet balinasının Octavolara büyük yunusları Duodecimolara örnek olarak bildiğimiz yunusları gösterebilirim” (s.22). Örnekteki şekilde olduğu gibi doğrudan bilgi veren bir anlatım örgüsüne sahiptir. Balinalar hakkında uzun bilgiler veren bölümün sonunda şu cümle yer almaktadır: “Balinalarla ilgili anlatacak çok şeyim var, ama biraz da siz merak edip araştırın bakalım. Belki siz, daha farklı özelliklerini keşfeder, farklı isimler koyarsınız balinalara...” (s.25). Bu cümle ile de okuru araştırmaya ve bilgi sahibi olmasına yönelik bir amaç sergilediği tespit edilmiştir. “Hayatta herkesin değişik görevleri, işleri olabilir; ama hiçbir yetki başkalarına saygısızlık yapma hakkını vermez” (s.48). Cümlesi ile de olumlu bir davranış biçimi oluşturma hedefi görülmektedir. “Bir balina içinde bulunduğu bir deniz aracına, herhangi bir vasıtayla bağlanırsa buna ‘bağlı balina’ denilmektedir” (s. 61-62). Tanımlamaya dayalı anlatımın esas olduğu ve bilgi edindirme hedefinde olduğu anlaşılmaktadır. Kitabın esas aldığı yaklaşımın “sosyolojik” ve “bilissel” olduğunu söylemek mümkündür.

10. Mark Twain tarafından kaleme alınan “Tom Sawyer” adlı kitap Türkiye İş Bankası Yayınları tarafından yayımlanmış olup ikinci baskı yapan kitabın 2018 yılında yapılan son baskısı incelenmiştir. Kitap yüz bir sayfadan oluşmaktadır. Kitapta yirmi tane siyah beyaz resim bulunmaktadır. Orijinalinden kısaltılmış metin olan Tom Sawyer, teyzesi ile birlikte küçük Tom’un maceralarını konu almaktadır. Tom evsiz arkadaşı Huck ile mezarlıkta bir cinayete tanık olur, davada masum birini kurtarır. Arkadaşı Becky için fedakârlık yapar. Kendisi gibi iki arkadaşını alarak evden kaçar ve dönüşünde kahraman olur. Son olayda cinayetin failinin bulunmasını sağlar ve define ile köyüne döner.

Arkadaşı Huck'un iyi bir ailede yetişmesi için dostluk sözü alır ve onu evlat edinen eve gitmesi için ikna eder. Bütün bu olaylarda başkahraman Tom, dürüst, erdemli, iyi bir dost, cesur bir çocuk ile idealleştirilerek verilmiştir. Bu bakış açısı ile kitabın esas aldığı yaklaşımının “**sosyolojik**” ve “**davranışçı**” olduğunu söylemek mümkündür.

İncelenen çocuk kitapları genel olarak değerlendirildiğinde yarısının sosyolojik ve psikolojik yarısının da davranışçı eğitim yaklaşımını esas aldığı görülmektedir. Bunlar Tablo 5'te özet olarak verilmektedir. Çağdaş öğretim yaklaşımları, değişen yaşam koşulları göz önüne alınarak hazırlanması gereken çocuk kitaplarındaki yaklaşımların güncel olması beklenmektedir.

Tablo 5. Kitap Yaklaşımı

Kitap	Genel Yaklaşım	Eğitim Yaklaşımı
1.Vapurları Seven Çocuk	Sosyolojik	Yapılandırıcı
2.Ay'ı Kim Çaldı?	Sosyolojik	Davranışçı
3.Mutlu Su Aygırı	Psikolojik	Davranışçı
4.Üç Kedi Bir Dilek	Psikolojik	Geleneksel
5.Küçük Kara Balık	Sosyolojik	Yapılandırıcı
6.Küçük Prens	Psikolojik	Bilişsel
7.Charlie'nin Çikolata Fabrikası	Psikolojik	Davranışçı
8.Uçurtmam Bulut Şimdi	Sosyolojik	Yapılandırıcı
9.Moby Dick	Sosyolojik	Bilişsel
10.Tom Sawyer	Sosyolojik	Davranışçı

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Geleceğin yetişkinleri olacak çocuklara yönelik kitap hazırlanırken çağdaş eğitim yaklaşım ve yöntemlerinden yararlanılması oldukça önemlidir. Çocuk kitaplarının öğrenci düzeyine ve kullanılan dile uygun hazırlanması, eğitici ve geliştirici iletilerinin olması çocukların hızlı gelişmesine yardımcı olacaktır. Bu araştırmada çeşitli yayınevleri tarafından yayınlanan çocuk kitaplarında uygulanan yaklaşımların neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada ele alınan kitaplara baktığımızda ilk baskısı 1980'lerden önce olan Moby Dick (1851), Tom Sawyer (1876), Charlie'nin Çikolata Fabrikası (1964), Küçük Prens (1953), Küçük Kara Balık (1975) kitaplardan 2'si bilişsel ve yapılandırıcı yaklaşımla yazılmışken üçünün davranışçı yaklaşımı esas aldığı görülmektedir. Güneş (2013), davranışçı yaklaşımın eğitim sürecinde uzun yıllar etkinliğini sürdürdüğünü 1970-1980'li yılların kriz yılları olduğunu ifade etmektedir. Bilişsel yaklaşım bu sürecin ardından ortaya çıktığı göz önüne alındığında 1980 sonrası ve öncesi olarak değerlendirmek mümkündür. Dönemi içerisindeki anlayışla yazılan bu kitapların bugün de çok okunuyor olması dikkate değerdir. Ele alınan diğer beş kitap ise 2000'lerden sonra yazılan çocuk kitaplarıdır. Vapurları Seven Çocuk (2001), Uçurtmam Bulut Şimdi (2003), Mutlu Suaygırı (2007), Ayı Kim Çaldı?(2010), Üç Kedi Bir Dilek (2012) adlı kitaplardan üçü davranışçı yaklaşımla yazılmış iken bu kitaplardan ikisi yapılandırıcı yaklaşımla hazırlanmıştır. Bu veriler doğrultusunda dönemi içerisinde etkili olan akım ile de kitaplar yazılmakta ancak davranışçı yaklaşım etkisini sürdürmektedir.

Çocuğun gelişiminde kitaplarla kurduğu bağ çok önemlidir. Bu bakımdan çağdaş yaklaşımla ele alınan kitapların yazılması gerekmektedir. Çocuğun kitapla kurduğu bağ ve oradaki iletiyi çözmesi ve kazanması edebiyatla mümkündür. Çocuk edebiyatı ürünleri

öncelikle edebiyattır, ama daha öncesinde de dil, anlatım, sözcük seçimi, düzey, konu vs. bakımından çocuğa göredir. Çocuk gerçekliğinden hareketle ya da çocuğa göre oluşturulan bir edebiyatın başlıca amacı ise, okuru olan çocuğun okuma ilgisini artırmak, onu sıkmadan düşündürmek, kendi ve çevresi hakkında düşüncesini etkinleştirmektir. Böylece çocuğun okuma sevgisi ve alışkanlığı da kendiliğinden gelişecek, okuyan, tartışan, sağlıklı düşünen bir birey olma yolunda önemli bir adım atmış olacaktır (Dilidüzgün, 2004). Çocuğun gelişiminde çok önemli etkileri olan ürünlerin yazılmasında ve seçilmesinde tüm bunlar dikkate alınmalıdır. Çocuk kahramanın yaşadıkları, çevrenin etkileri, olayın akışı içerisinde kendi anlamlarını bulacaktır. Bu sebeple kitabın vereceği eğitim anlayışı olmak zorundadır. Bunu açık bir şekilde kitabın içinde belirtmektense kahramanın özellikleri, yaşadıkları ile okurun anlamlandırmasını sağlamalıdır.

Diğer taraftan çocuk kitaplarının çocuklara yönelik eğitsel iletiler içermelidir. Bu iletiyi verirken çağın gereklerine uygun bir yol izlemek önemlidir. İletisinin amaca uygun olması gerekmekte bu sebeple de bir yaklaşıma sahip olması beklenmektedir. Eğitsel olmayan iletiler yerine çocuğun bilişsel, duyuşsal, devinışsel özelliklerine uygun; çocuğun kişisel, toplumsal ve sosyal yönden gelişimini destekleyici eğitsel iletilere ağırlık vermelidirler (Akçay&Baş, 2015). Bu iletilerin onun sosyal becerileri ile dil becerilerini geliştirmesi beklenmektedir. Çocuklukta dinleme, okuma, yazma, düşünme ve eleştiri kültürü edinme süreçlerinde en etkili ürünler; dil, edebiyat, sanat ve estetik değeri taşıyan çocuk kitaplarıdır (Şirin, 2007). Sanatsal değer taşıması hem görsel hem de yaklaşım açısından önemlidir. Yıldız ve Durmuşoğlu (2018), inceledikleri kitaplarda sanata ilişkin eğitsel özelliklerde eksiklikler olduğunu tespit etmişlerdir. Veziroğlu ve Gönen (2012) Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik yayın yapan yayınevlerinin yazar ve ressamlarla işbirliği içinde olması, onların da eğitim programı konusunda bilgi sahibi olması önemine vurgu yapmışlardır. Kitapların belli bir eğitim yaklaşımına dayandırılması oldukça önem taşımaktadır.

Akçay ve Baş (2015) araştırma sonucunda, Samed Behrengi hikâyelerinin çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel, dinî ve ulusal gelişimine destek verici eğitsel iletiler sunduğuna, bu iletilerin aktarılış biçiminin genel olarak dolaylı anlatım olduğuna ve dolaylı anlatım biçiminin anlam ya da anlamlar oluşturma sorumluluğunu çocuğa bıraktığına dikkat çekmişlerdir. Bu çalışmada söz konusu olan Küçük Kara Balık'ta da bu özellik görülmekte bu sebeple bilişsel yaklaşımı esas aldığı sonucuna varılmaktadır. Akçay ve Baş (2015) merak duymayı, özgür olmayı, kendi amaçlarını seçmeyi ve bağımsız olmayı vurgulayan özyönelim değerinin yanı sıra cesur olmayı vurgulayan uyarılım, yardımseverlik ve dürüstlüğü vurgulayan iyilikseverlik değerlerinin kazandırılmasında doğrudan ve dolaylı olarak düzenlenecek etkinliklerde kullanılması yönünde öneride bulunmuşlardır.

İletisi açısından incelendiğinde Küçük Prens'in çocuk yanlısı bir bakış açısıyla yazıldığı, çocuklara ve yetişkinlerin içindeki çocuğa seslenildiği ve çocuğun dünyasının idealize edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Beyreli&Ak-Başoğlu, 2017). Bu sonuçla çocuğun yetişkin çocuk çatışmasında konumlandırılması oldukça önemlidir. Çocuğun eğitimi ve toplum yaşantısına hazırlanması, topluma ters düşmeyecek ve nitelikli bireylerin yetiştirilmesi açısından önemli olan değerler, kahramanların yaşantısı aracılığıyla çocuklara kazandırılmaya çalışılmıştır (Mert, Albayrak, Serin, 2013). Bu bakımdan yaklaşımı ile örtüşen bir bakış açısı ile sorgulamacı olduğunu düşünülerek bilişsel yaklaşıma uygun olduğu görülmüştür.

Farklı türlerdeki çeviri kitaplar, özellikle çocuk ve gençlerin kendi kültürlerinin yanında başka toplumları da tanımalarına olanak sağlamaktadır. (Baş, 2012). 2000'den önce yazılan kitapların tamamının çeviri olduğu görülmektedir. 2000'den sonra yazılan kitaplarda iki çeviri kitap ile karşılaşmıştır. Ana dilde yazılan üç kitabın ikisinin yaklaşımın yapılandırıcı olması araştırmanın en önemli bulgusudur. Bu durum çocuk kitaplarının yaklaşımları ile ilgili detaylı ve geleceğe yönelik çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir. Yaklaşımlar konusunda öğretmen adaylarına, çocuk kitabı yazarlarına ve eğitimcilere seminerler verilmeli, bu konuya dikkat çekilmelidir. Böylece çocuklara eğitici, geliştirici, güncel ve nitelikli kitaplar hazırlanmalıdır.

Kaynaklar

- Ak, B. (2009). *Vapurları seven çocuk*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, S. (2018). *Uçurtmam bulut şimdi*. İstanbul: Can Çocuk.
- Akçay S., Baş B., (2015). "Samed Behrengi'nin Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler Üzerine Bir Araştırma", *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, vol.3, pp.77-90, 2015
- Baş, B.(2012). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayıncılık.
- Behrengi, S. (2018). *Küçük kara balık*. İstanbul: Can Çocuk.
- Beyreli, L., Ak-Başoğul, D. (2017). Küçük Prens'in hedef kitlesi: çocuklar mı, yetişkinler mi? *Synergies Turquie n° 10 - 2017 p. 107-121*
- Biselx,M.(2014). *Comment l'éducatrice de l'enfance, par le biais de la littérature jeunesse, encourage-t-elle le développement global de l'enfant âgé entre 0 et 3 ans ?*, Ecole supérieure Domaine Social Valais, Filière EDE.
- BNF.(2017).*Influence des théoriciens de l'enfance et pionniers de l'édition jeunesse*, Fiche pédagogique de la [Bibliothèque nationale de France \(BnF\)](http://www.bnf.fr), Erişim linki:expositions.bnf.fr/livres-enfants/pedago/influence.pdf (18.10.2018).
- Boyacı, D. B. (2017) "Dünyada Başka Şekilde Yaşamak da Mümkün mü?" Değer Eğitiminde "Küçük Kara Balık" Örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. Volume 5 / Issue 3.
- Dahl, R. (2016). *Charlie'nin çikolata fabrikası*. İstanbul: Can Çocuk.
- Dilidüzgün, S. (2004b). "Okuma Öğretimi Hedefleri Bağlamında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Ürünleri", Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 2, ss. 43-55.
- Edwrads,R.& Liddiment, C. (2018). *Mutlu suaygırı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
- Güneş,F. (2013). *Türkçe öğretimi, yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: PegemA yayınları
- Güneş,F.(2014). *Eğitimde temel kavramlar ve çağdaş yönelimler, eğitim bilimine giriş*, Editör: Firdevs Güneş, Ankara: Pegem A Yayınları, sayfa 3-21.
- LAROUSSE. (2018). *Encyclopédie et dictionnaire en ligne*.France.
- MEDPE. (2017). *La littérature à la petite enfance*,Ministère de l'Éducation et du Développement de la Petite Enfance Nouveau-Brunswick, Cadre de référence, Canada.
- Melville, H. (2018) *Moby Dick*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
- Mert,O.-Albayrak, F.-Serin N.(2013). Çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 58-73
- Nières-Chevrel,I.(2017). Quand l'Université se saisit de la littérature d'enfance et de jeunesse, *Strenæ* Erişim linki :http://journals.openedition.org/strenæ/1716 ; DOI : 10.4000/strenæ.1716 (11 Ekim 2018).
- Pouliot,S.(2010). La littérature d'enfance et de jeunesse à l'université.Québec Français, n° 77, 1990, p. 59-60. Erişim linki: http://id.erudit.org/iderudit/44667ac.
- Saint-Exupery, A. (2015). *Küçük prens*. İstanbul: Can Çocuk.
- Şahinkanat, S. (2018). *Üç kedi bir dilek*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

- Şirin, M. H. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış –çocuk edebiyatı nedir ne değildir?* Ankara: Kök Yayıncılık
- Twian, M. (2018). *Tom Sawyer*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
- Veziroğlu, M., Gönen, M. (2012). Resimli Çocuk Kitaplarının M. E. B. Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki Kazanımlara Uygunluğunun İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim, Cilt 37, Sayı 163*.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Gözden geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. & Durmuşoğlu, M.C. (2018). Ressamları Konu Alan Çocuk Kitaplarının Sanatla İlişkili Eğitsel Özellikleri. *Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 1(1), 29-49*.
- Would, H. S. (2018). *Ayı kim çaldı?*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.